

Astudiaeth Achos Pori Cadwraeth 2
Coed Crafnant

Astudiaeth Achos Pori Cadwraethol 2: Coed Crafnant

Lleoliad a chefnidir

Mae Coed Crafnant & Dolbebin - a elwir yn gasgliadol yng Nghoed Crafnant - yn warchodfa Ymddiriedolaeth Bywyd Gwyllt Gogledd Cymru o oddeutu 48ha i gyd, wedi'i leoli ar lethrau gogledd-orllewin y Rhinogydd yng ngogledd Cymru. Coetir derw'r Iwerydd a llydanddail ("Coedwig law Geltaidd") yw'r cynefin yn bennaf gydag ardaloedd bach o rostir. Dynodir yr ardaloedd coetir hyn fel rhan o ACA Meirionnydd Coed Derw a Safleoedd Ystlumod, ac maent yn arbennig o bwysig i adar coetir, ystlumod pedol llai, a chasgliadau planhigion is.

Rheolaeth flaenorol a'r problemau a nodwyd

Mae'r coetir wedi'i wahanu o'r Rhinogydd gan waliau cerrig sych, ac mae wedi'i rannu'n fewnol ar ffurf Crafnant a Dolbebin. Mae waliau, strwythurau a llwyfannau diffaith pellach ar y safle - rhai yn gysylltiedig â gwaith mwyngloddio 19eg ganrif a llawer ar gyfer da byw. Mae llafn geifr lled wyllt ar y Rhinogydd wedi cael mynediad i'r safle i raddau amrywiol, a chydag effeithiau amrywiol.

Prynodd Ymddiriedolaeth Bywyd Gwyllt Gogledd Cymru (YBGGC) Coed Dolbebin ym 1972 a Chrafnant ym 1982, ac atgyweirio'r ffiniau fel nad oes pori tresmasu gormodol yn digwydd.

Mae bron i 100 o flychau nythu ar draws y safle, ac fe gofnodwyd y Gwybed Brith, Tin Gochiaid a Thelorion y Cnau ynghyd â'r Titw mawr a glas yno.

Ffactor pwysig i'w ystyried yw blaenoriaethau a allai wrthdaro - er ei bod yn bwysig adfywio coetir, cynnal canopi caeedig, ac ehangu i fyny'r lethrau, mae'r un adfywiad yn bygwth y planhigion isaf ac mae'r safle yn uchel ei pharch a nodedig am y rhain. Yn yr un modd, gallai mynediad geifr gwyllt achlysurol fod yn fuddiol ond os na chaiff ei reoli gall ddod yn fygythiad i'r cynefin. Fe ddylai defnyddio llai o anifeiliaid mwy gael effaith fwy rheoledig; gydag effaith gorfforol anifeiliaid mwy yn sathru ardaloedd o redyn trwchus ac yn caniatáu i olau gyrraedd fflora'r ddaear.

Ail gyflwyno pori: gofynion a chostau

Y bwriad oedd defnyddio gwartheg i bori ar y safle, oherwydd maint eu corff mwy a'u heffeithiau sathru, a'u dull o bori. Fodd bynnag, gellir cyrchu'r safle ar draws tir fferm cyfagos gyda phryderon bio ddiogelwch posibl. Gall merlod gael effaith sathru debyg, ac maent yn opsiwn symlach o ran symudiadau a rheoliadau. Mae cyfle yma hefyd i gefnogi bridiau prin brodorol fel merlod y Carneddau.

Digwyddodd ychydig bach o waith tynnu coed ymaith ar hyd y ffens derfyn er mwyn galluogi mân atgyweiriadau. Gosodwyd giât fach yn y wal rhwng Crafnant a Dolbebin. Adeiladwyd lloc 5m x 5m i gynorthwyo monitro cymharol yn y dyfodol. Yn olaf, dyluniwyd ac adeiladwyd corlan gadarn, a fyddai'n addas ar gyfer merlod lled-wyllt yn y dyfodol. Cyfanswm cost y gwaith hwn oedd £7,275 heb gynnwys TAW ar gyfer adeiladu a mynediad, a £500 tuag at y gwaith coed. Mae gwaith pellach wedi'i wneud heb arian Coedwigoedd Glaw Celtaidd Cymru.

Mae llwybr troed caniatool ar draws y safle, a mynediad gwirfoddol gan wirfoddolwyr i fonitro'r blychau nythu, felly darparwyd arwyddion "pori yma".

Blwyddyn Pori 1

Mae Coed Crafnant yn cael ei bori dros aeaf 2020/21 gyda phâr o ferlod Shetland er mwyn dechrau asesu'r effaith. Fe'u gwelwyd yn dewis glaswellt o'r twmpathau o fwsogl, ac maen nhw wedi dechrau gwneud traciau trwy standiau rhedyn. Fodd bynnag, mae'r effaith sathru yn gymesur â'u maint bach o'i gymharu â gwartheg. Maent yn cynnal cyflwr corfforol rhagorol ac iechyd cyffredinol - mae hyn yn werth ei nodi gan nad oes gennym yr opsiwn o ddarparu mwynau llyfu yn fan hyn, rhag ofn y byddai llyfu o'r fath yn annog tresmasu pellach gan y geifr.

Ym mis Chwefror 2021, arweiniwyd y merlod o Grafnant i Dolbebin dros rai o'r tir mwy garw a mwy serth. Roedd eu petruster eithafol yn dangos nad ydyn nhw'n hyderus yn archwilio'r safle cyfan, felly nid ydynt yn borwyr delfrydol ar gyfer y tymor hwy yng Nghrafnant. Fodd bynnag, mae eu natur dda a'u perthynas â phobl yn golygu eu bod yn haws i'w trin, yn hytrach, er enghraifft, na cheisio bugeilio merlod lled-wyllt.

Monitro

Mae pob safle prosiect yn cynnwys Safonau Monitro Cyffredin (SMC), ac mae arolygon adar bridio, a phlanhigion is yn cael eu gwneud cyn i unrhyw waith ddechrau er mwyn sefydlu llinell sylfaen. Bydd y rhain yn cael eu hail adrodd ar ddiwedd y prosiect gan roi bwlch 6- neu 7 mlynedd. Disgwylir y bydd rhai nodweddion yn araf i ymateb i'r newidiadau rheoli.

Yn y tymor canolig, bydd ffotograffiaeth pwynt sefydlog o leiaf ddwywaith y flwyddyn yn arwain y gwaith cynllunio ar gyfer y tymor pori canlynol, a bydd yn creu darlun manylach o newidiadau dros amser.

Yn y tymor byr, mae arsylwadau gan y porwr, warden y safle, a'r swyddog pori yn dylanwadu ar benderfyniadau ar unwaith o fewn fframwaith y tymor a gynlluniwyd. Er enghraifft, pryd i symud yr anifeiliaid i'r gydran nesaf, neu os yw'r tywydd yn golygu bod angen iddyn nhw gael eu symud oddi yno yn gynnar.

Yn ogystal, mae yna blot eithriedig o fewn Coed Crafnant i alluogi i gynefin pori a heb ei bori gael eu cymharu.

Yr heriau disgwylidig

Mae natur a thir y gwarchodfeydd hyn yn golygu nad oes llawer o gontractwyr yn barod i ddyfynnu am y gwaith. Fe wnaethon ni ddewis defnyddio contractwr profiadol iawn, o ystyried faint o fanwl gywirdeb sy'n ofynnol i weithio o amgylch boncyffion coed a chreigiau penodol.

Roeddem yn gobeithio defnyddio da byw'r cymydog i ddechrau, ond fe wnaethant wrthod gan nodi eu pryderon am y tir serth a chreigiog. Yna roedd yn her dod o hyd i borwr a fyddai'n gallu gwirio eu hanifeiliaid yn aml oherwydd lleoliad y safle. Fel rhywbeth i lenwi'r bwlch, mae Ymddiriedolaeth Bywyd Gwyllt Gogledd Cymru a staff y prosiect yn helpu i wirio'r merlod Shetland; a bydd addasiad bach i gyllideb y prosiect ar gyfer y safle hwn yn galluogi taliadau cymorth pori uwch.

Pwynt bach i'w nodi o ran gweinyddu - mae'r defnydd o Unedau Da Byw yn amherffaith oherwydd merlod o wahanol feintiau yn enwedig. Felly, mae'n well cael ystod o faint o ran y fuches e.e. "3 - 5 unigolyn" a hefyd ymgorffori rhywfaint o hyblygrwydd i ymateb i amodau cynefinoedd sy'n newid.

Mae'r broses gydsynio ar gyfer safleoedd gwarchoddedig yn drylwyr iawn, ac yn yr achos hwn roedd angen arolygon manwl o ganghennau a cherrig penodol lle'r oeddem am osod giât. Mae angen cyfrif am yr amser a'r gost ychwanegol hon mewn unrhyw brosiectau tebyg.

Heriau annisgwyl

Cymerodd y blaenoriaethau safle sy'n gwrthdaro gryn amser i weithio drwyddynt, ac fe ohiriwyd dechreuad ein gwaith yng Nghrafnant. Yn ffodus, dim ond ar ran fach o hyd y prosiect ei hun oedd yr oedi, h.y. mae digon o amser o hyd i ddangos effaith gadarnhaol ar nodweddion y coetir.

Cysylltwyd â cheidwad merlod "domestig" lleol, a mynegodd fwy o bryder ynghylch gwenwyndra rhedyn nag am natur y tir. Er y gwyddys ei fod yn wenwynig, prin yw'r risg o amlyncu cyn belled â bod digon o fwyd arall ar gael. Mae hyn hefyd yn berthnasol i lystyfiant anaddas arall fel mes. Fodd bynnag, mae hyn yn rhwystr arall i rai ceidwaid anifeiliaid ac fe ddylid ei gadw mewn cof.

Amharodd pandemig Covid-19 ar waith ar y safle, gyda cholli cyfleoedd monitro tymhorol a gwaith dan gontract wedi'i ohirio am sawl mis. Arweiniodd yr oedi hwn at adnewyddu caniatâd Safle o Ddiddordeb Gwyddonol Arbennig (SoDdGA) am flwyddyn arall, a'r penderfyniad i ddefnyddio merlod Shetland dros y gaeaf fel peilot.

Cafodd pandemig Covid-19 effaith ar reoli geifr lled wyllt yn lleol hefyd, gyda grŵp mawr (70 - 80) o eifr i'w gweld yng Nghoed Dolbebin ym mis Rhagfyr 2020. Er bod ychydig bach o bori tresmasu wedi'i "ymgorffori" yn ôl y disgwyliadau, gallai'r nifer hon o anifeiliaid dros gyfnod hir fod yn fygythiad. O'r herwydd, mae'n rhaid rheoli ychwanegiad pwysau pori pellach - er ei fod yn fath gwahanol - yn ofalus.

Roedd yr arolwg cyn gosod y giât yn newyddion gwych i'r safle o ran nifer, ystod a phrinder y rhywogaethau a ddarganfuwyd; fodd bynnag, tynnodd sylw at y risgiau posibl o ymgymryd â gwaith.

Mae mân rwystredigaeth wedi bod o ran y signal GPS nad yw'n fanwl gywir o dan y canopi, sy'n effeithio ar allu dod o hyd i bwyntiau ffoto fonitro, yn enwedig os yw gwahanol unigolion yn cyflawni'r dasg.

Cynlluniau ar gyfer y dyfodol

Y nod cyffredinol yw cael cydbwysedd tymor hir, yn hytrach na'r llif cyfredol o or-bori a than-bori. Mae cysylltiad agos rhwng dyfodol Crafnant a rheoli geifr lled wyllt ar y Rhinogydd; nid oes unrhyw ffordd i'w gwahardd yn barhaol ac yn llwyr o'r safle.

Yn y tymor canolig, nifer fach o ferlod y Carneddau neu ferlod lled-wyllt brodorol tebyg yw'r ateb arfaethedig, i fyw ar y safle trwy gydol y flwyddyn. Bydd hyn yn dibynnu ar gyllid ôl-Brosiect, naill ai i borwr preifat barhau neu efallai i YBGGC ystyried prynu stoc. Nid yw perchnogaeth stoc gan sefydliadau anllywodraethol yn benderfyniad a ddylid ei wneud yn fyrbyll.

Yn y tymor hwy, bydd angen addasu lefelau pori yn ôl amodau'r hinsawdd a lefelau adfywio coetir sy'n ofynnol - gan newid pori tymhorol er mwyn caniatáu i goed ifanc dyfu ar, neu amddiffyn glasbrennau unigol. Er bod gwaharddiad pori llwyr yn opsiwn, yna mae'n hawdd iawn i'r arfer o bori ddod i ben, i borwr ddod o hyd i dir arall, i'r seilwaith ddirywio, ac i ail gyflwyno fod yn isel ar restr hir y tiffeddiannwr o dasgau pwysig.

Er bod y merlod Shetland presennol yn dod pan y'i gelwir, byddai dod o hyd i genfaint fach lled-wyllt yn cymryd llawer o amser a'u gwirio yn rheolaidd. Felly, bydd coler olrhain GPS yn cael ei gynnig i'r porwr ac fe'i hanogir i'w ddefnyddio.

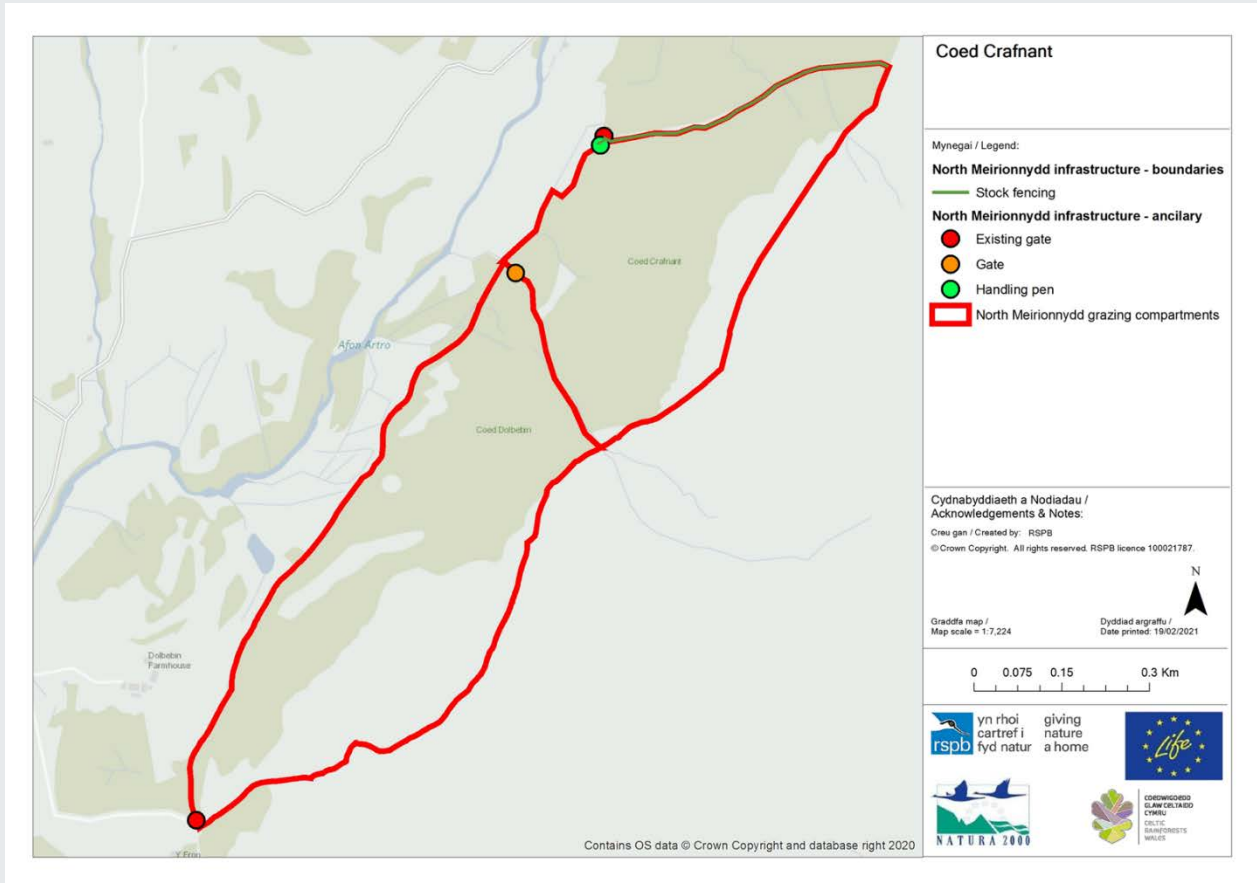

Crynodeb

	Coed Crafnant	Coed Dolbebin
Ardal bori (tua Ha)	20	27.7
Tymor	Trwy'r flwyddyn mewn cylchdro	Trwy'r flwyddyn mewn cylchdro
Nifer y merlod cyfredol neu ddiweddaraf	2	2
Uchafswm caniatâd ar gyfer niferoedd y merlod	5	5
Dwysedd stocio cyfredol (uned da byw / ha)	<0.1	<0.1
Uchafswm dwysedd stocio a gydsyniwyd (uned da byw / ha)	0.2	0.15
Canlyniad hyd yn hyn	Dechrau addawol ar gyfer cyflwr y safle ac iechyd y merlod	Effeithiau lleol yn unig

COEDWIGOEDD GLAW CELTAIDD CYMRU CELTIC RAINFORESTS WALES

Map o'r safle

Lloc eithriadig Coed Crafnant o fewn y rhedyn - a'r tywydd a all fod yn heriol o ran ffotograffiaeth!

Mae'r prosiect Coedwigoedd Glaw Celtaidd Cymru wedi derbyn cyllid gan Raglen LIFE yr Undeb Ewropeaidd.